

Eduskunta
Sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

Asia: HE 249/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Kuultava: Tietosuojavaltuutettu

Tietosuojavaltuutetun lausunto

Pyydettyä lausuntoni esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Totean aluksi, että pidämme ehdotusta kannatettavana. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluvan velvollisuudesta ilmoittaa havaitsemastaan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen kohdistuvasta epäkohdasta tai ilmeisen epäkohdan uhasta sekä ilmoituksen johdosta tehtävistä toimenpiteistä epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi. Esityksellä on vaikutusta päivähoidossa olevien lasten ja päivähoidon henkilökunnan henkilötietojen käsittelyyn. Tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 38 kappaleen mukaan erityisesti lasten henkilötietoja on pyrittävä suojaamaan, koska he eivät välttämättä ole kovin hyvin perillä henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä, seurauksista, asianomaisista suojatoimenpiteistä tai omista oikeuksistaan.

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Tietosuoja-asetuksella suojellaan luonnollisten henkilöiden perusoikeuksia ja -vapauksia ja erityisesti heidän oikeuttaan henkilötietojen suojaan. EU:n yleinen tietosuoja-asetus on EU:n säädös, joka on kaikilta osiltaan velvoittava ja jota sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lain-säädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (PeVL 14/2018). Kansallinen tietosuoja-laki (1050/2018) täsmentää ja täydentää yleistä tietosuoja-asetusta. Työnantajan ja työntekijän välisessä suhteessa tietosuoja-asetusta täsmentää kansallinen laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004).

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi varhaiskasvatuslakiin uusi 57 a § henkilökunnan ilmoitusvelvollisuudesta. Sen mukaan varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluvan on ilmoitettava varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavalle henkilölle, jos hän tehtävissään huomaa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Ilmoitus voidaan tehdä salassapitosäännösten estämättä, jos se on välttämätöntä ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi. Epäkohdalla tarkoitetaan hallituksen esityksen perustelujen

mukaan varhaiskasvatustilain vastaista toimintaa lapsen varhaiskasvatuksessa ja menettely liittyy ennakolliseen valvontaan (s. 23-24).

Totean, että henkilötiedolla tarkoitetaan yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. Tunnistettavissa olevana pidetään luonnollista henkilöä, joka voidaan suoraan tai epäsuorasti tunnistaa erityisesti tunnistetietojen perusteella. Ilmoitus voi sisältää tapauskohtaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa määriteltyihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja varhaiskasvatuksessa olevasta lapsesta ja myös muuten arkaluonteisiksi katsottavia tietoja, koska varhaiskasvatus arvioidaan edelleen myös sosiaalipalveluna hallituksen esityksessä kerrotulla tavalla. Epäselväksi jää, voisiko ilmoitukseen joskus sisältyä tietoja myös lapsen perheenjäsenistä. Lisäksi ilmoitus saattaa hallituksen esityksen mukaan joissain tilanteissa sisältää ilmoittajan nimen ohella laajemminkin tietoja toisesta työntekijästä, joka on osallisena ilmoituksen kohteena olevassa varhaiskasvatuksen toteutuksessa (s. 15). Ilmoitukset voivat sisältää toimintaan sovellettavan lainsäädännön ja yleislakina sovellettavan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) perusteella salassa pidettäviä tietoja.

Esityksen perusteluissa on arvioitu pykälän yhteensopivuutta yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa. Henkilötietojen käsittelyn perusteeksi on arvioitu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn on arvioitu perustuvan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 momentin g kohtaan ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan. Henkilötietojen käsittely liittyy varhaiskasvatustilain ehdotettuihin 57 a §:ään ilmoitusvelvollisuudesta ja 57 b §:ään toimenpiteistä ilmoituksen johdosta. Ehdotetun 57 a §:n mukaisilla ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista koskevilla kirjallisilla menettelyohjeilla pyritään osaltaan turvaamaan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta.

Ehdotetun 57 b §:n mukaan ilmoituksen tehneelle henkilöllä on oikeus saada tietää, mihin toimenpiteisiin ilmoituksen johdosta on ryhdytty. Jos toimintaa muutetaan ilmoituksen vuoksi, muutoksesta on ilmoitettava muutoksen kohteena olevan lapsen vanhemmille tai muulle huoltajalle pykäläehdotuksessa säädetyin edellytyksin. Hallituksen esityksen perusteluissa viitataan siihen, että ilmoituksia on mahdollista pyytää julkisuuslain perusteella. Perusteluissa ei ole arvioitu tarkemmin eri osapuolien kannalta ilmoituksen sisältämien tietojen salassapitoa ottaen huomioon, että ilmoitukset voivat sisältää lasta koskevien tietojen ohella ilmoittajan sekä myös ilmoituksen kohteena olevaan tapahtumaan liittyvien työntekijöiden tietoja. Lisäksi hallituksen esityksen perusteella jää epäselväksi, voisiko ilmoituksessa olla joissain tilanteissa myös lapsen perhettä koskevia tietoja.

Kiinnitän huomiota siihen, että ilmoituksiin sisältyvien tietojen käsittely voi aiheuttaa ilmoituksiin sisältyvien tietojen luonne, asiayhteys ja tarkoitukset huomioon ottaen sekä varhaiskasvatustilain olevan lapsen että päivähoiton henkilökunnan oikeuksien ja vapauksien kannalta korkean riskin. Tietosuoja-

asetuksen johdanto-osan 75 kappaleen mukaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät riskit saattavat johtaa esimerkiksi syrjintään, maineen vahingoittumiseen tai salassapitovelvollisuuden alaisten tietojen luottamuksellisuuden menettämiseen tai aiheuttaa muuta merkittävää taloudellista tai sosiaalista vahinkoa. Lisäksi kyse on lasten tietojen käsittelystä, mikä vaikuttaa riskin arviointiin.

Totean tässä yhteydessä vielä, että tietosuojavaltuutettu on tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 4 kohdan mukaisesti julkaissut luettelon käsittelytoimien tyypeistä, joiden yhteydessä rekisterinpitäjän tulee tehdä tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi. Luettelon, joka täydentää tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 1 kohtaa, mukaan ns. Whistleblowing-järjestelmistä tulee tehdä vaikutustenarviointi. Siinä on kyse ilmiantojärjestelmistä, joissa nimettömänä voi tuoda ilmi organisaation epäeettistä ja arvojen vastaista toimintaa sekä sisäisiä rikkomuksia. Lausunnon kohteena oleva ilmoitusvelvollisuus erilainen, mutta siinä on yhteneväisyyksiä Whistleblowing-järjestelmään työntekijöiden henkilötietojen käsittelyn kannalta.

Ehdotan harkittavaksi, tulisiko ilmoituksiin sisältyvien henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä vielä täsmentää suojatoimena esimerkiksi sen osalta, keneellä on oikeus päästä näihin tietoihin, miten tiedot säilytetään ja kuinka kauan tietoja voi säilyttää. Ehdotan myös harkittavaksi, tulisiko ilmoituksiin sisältyvien tietojen salassapitoa ja salassapitosäännösten kattavuutta arvioida tarkemmin eri osapuolien oikeuksien ja vapauksien kannalta. Totean, että tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohta edellyttää, että kansallisessa lainsäädännössä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Sen vuoksi en sinänsä näe estettä sille, että lisäsuojatoimenpiteistä säädetään erityislainsäädännössä.